

Η όραση των πτηνών: τι πρέπει να προσέχει ο κυνηγός, ο παρατηρητής και ο ερευνητής

(Δημοσιεύτηκε αρχικά στην ετήσια έκδοση Παν-Θήρας 2012)

*Χρήστος Κ. Σώκος και Περικλής Κ. Μπίρτσας
Θηραματολόγοι*

Βλέπουν τα πτηνά όπως εμείς; Τι χρώμα πρέπει να έχουν τα ρούχα μας για να είμαστε λιγότερο αντιληπτοί σε αυτά; Πως αντιδρούν τα πτηνά όταν φοράμε ρούχα με έντονα χρώματα; Τα ερωτήματά αυτά έχουν απασχολήσει κυνηγούς, παρατηρητές πτηνών και ερευνητές.

Η κυριότερη αίσθηση των πτηνών είναι η όραση. Ο οφθαλμός των πτηνών είναι ο τελειότερος μεταξύ όλων των ζώων και μπορούν να αντιληφθούν περισσότερα χρώματα από τους ανθρώπους. Η οξύτητα της όρασης τους είναι επίσης υψηλότερη και οφείλεται στο μεγάλο αριθμό αισθητήριων υποδοχέων – κωνίων (για οπτική οξύτητα και αντίληψη των χρωμάτων) και ραβδίων (για όραση σε αμυδρό φως). Στα ημερόβια πτηνά τα κωνία είναι περισσότερα από τα ραβδία, ενώ το αντίστροφο συμβαίνει στα νυχτόβια.

Η θέση των οφθαλμών των πτηνών στο κεφάλι τους έχει σχέση με τον τρόπο ζωής τους. Τα πτηνά τα οποία αποτελούν λεία και πρέπει να αποφεύγουν τους θηρευτές τους, έχουν μάτια τοποθετημένα στα πλάγια της κεφαλής και έτσι βλέπουν σε μεγαλύτερο εύρος. Οι μπεκάτσες μπορούν να βλέπουν στερεοσκοπικά τόσο προς τα εμπρός όσο και προς τα πίσω. Στα αρπακτικά, όπως τα γεράκια και τις κουκουβάγιες, οι οφθαλμοί είναι τοποθετημένοι περισσότερο μπροστά, και έχουν κατάλληλο μηχανισμό για να εστιάζουν κατά την αναζήτηση της λείας τους σε μακρινές αποστάσεις, όπως τα κυάλια.

Η οπτική οξύτητα ενός γερακιού είναι οκτώ φορές ανώτερη από του ανθρώπου, επιτρέποντας του να διακρίνει ένα λαγό σε απόσταση ενάμισι χιλιομέτρου, ενώ η ικανότητα μιας κουκουβάγιας να βλέπει σε αμυδρό φως είναι δέκα φορές ανώτερη αυτής του ανθρώπου.

Πολλά πτηνά μπορούν να βλέπουν στο υπεριώδες και αυτό τους επιτρέπει να αντιλαμβάνονται χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος που ο άνθρωπος δεν μπορεί να διακρίνει. Τα αποδημητικά μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη δυνατότητα αυτή για τον προσανατολισμό τους, καθώς είναι ικανά να προσδιορίσουν τη θέση του ηλίου σε συννεφιασμένη ημέρα. Επίσης η όραση τους στο υπεριώδες βοηθά τα πτηνά να εντοπίσουν την τροφή τους και να επιλέξουν το ταίρι τους. Αρσενικοί κότσυφες με εντονότερο πορτοκαλί στο ράμφος τους προσελκύουν τα θηλυκά. Εντονότερο πορτοκαλί χρώμα αντανακλά περισσότερο την υπεριώδη ακτινοβολία η οποία γίνεται ορατή από τα θηλυκά.

Γαϊώδη χρώματα φαίνονται πιο φυσικά για τα πτηνά από τα φωτεινά χρώματα που δεν αποτελούν μέρος του περιβάλλοντός τους. Τα φωτεινά χρώματα και γενικά αυτά που ξεχωρίζουν από το φόντο, όχι μόνο καθιστούν τον παρατηρητή ή τον κυνηγό πιο εμφανή, αλλά σε περίπτωση κίνησης η πιθανότητα εντοπισμού από τα πτηνά πολλαπλασιάζεται. Ο εντοπισμός θα είναι ακόμα ευκολότερος από το πτηνό αν το ρούχο αντανακλά την υπεριώδη ακτινοβολία.

Στις ΗΠΑ διερευνήθηκε σε τι απόσταση ξεπετάγονται διάφορα είδη πτηνών όταν ο ερευνητής φορά ή όχι πορτοκαλί κυνηγετικό γιλέκο. Βρέθηκε πως τα είδη που έφεραν μόνο γαϊώδη χρωματισμό στο φτέρωμα τους, απομακρύνονταν σε μεγαλύτερη απόσταση από τον ερευνητή όταν φορούσε το γιλέκο. Ωστόσο, τα είδη που είχαν κόκκινο ή πορτοκαλί χρώμα στο φτέρωμά τους, όπως ο κοκκινολαίμης, δεν επηρεάστηκαν από το γιλέκο.

Σε άλλη έρευνα εξετάστηκε η επίδραση του πορτοκαλί κυνηγετικού γιλέκου στην επιτυχία των κυνηγών να προσελκύσουν και να θηρεύσουν αρσενικούς αγριόγαλους. Βρέθηκε πως οι κυνηγοί που δεν φορούσαν γιλέκο είχαν δυόμιση φορές μεγαλύτερη επιτυχία στη θήρευση αγριόγαλων. Για το λόγο αυτό οι κυνηγοί που θηρεύουν με καρτέρι, εξαιρούνται από την υποχρέωση να φορούν πορτοκαλί γιλέκο, κάτι το οποίο επιβάλλεται για την ασφάλεια των κυνηγών κατά τη θήρα άλλων ειδών θηραμάτων.

Τα πτηνά παρατηρούν γύρω τους για να δουν ποιος τα κοιτάζει. Κοιτούν στα μάτια τα άλλα ζώα και τους ανθρώπους για να δουν τις προθέσεις τους. Μπορούν να εντοπίσουν ακόμα και την κίνηση των ματιών από μεγαλύτερες αποστάσεις σε σχέση με τον άνθρωπο.

Συμπερασματικά, εάν επιδιώκουμε να μην γινόμαστε αντιληπτοί στα πτηνά θα πρέπει να αποφεύγουμε ρουχισμό με ανοιχτά – φωτεινά χρώματα. Επίσης να αποφεύγουμε το λευκό και το μπλε. Πρέπει να προτιμώνται παραλλαγή ρούχα και γενικά αυτά που ταιριάζουν με τη γύρω βλάστηση. Μερικές εταιρίες κυνηγετικών ειδών έχουν λάβει επίσης υπόψη τους το θέμα της υπεριώδους ακτινοβολίας προσφέροντας εξοπλισμό – πορτοκαλί γιλέκα, λοιπά ρούχα και ομοιώματα – που έχουν υποστεί ειδική επεξεργασία ή αποτελούνται από υλικά που δεν την αντανακλούν. Σημαντικότερη επίδραση όμως ίσως έχουν η ακινησία και η απόκρυψη του προσώπου και των ματιών. Το γείσο του καπέλου παρέχει μια ασπίδα με την οποία μπορεί ο παρατηρητής ή ο κυνηγός να κρύψει τα μάτια του και να αλλάξει το περίγραμμα του προσώπου του. Απότομες κινήσεις θα πρέπει να αποφεύγονται, ενώ καλό είναι να εκμεταλλευόμαστε την περιφερειακή όραση.